

B 708/114
21083

KÉPES KALAUZ

A MAGYAR NEMZETI MUZEUM

ÉREM- ÉS RÉGISÉGTÁRÁBAN.

4108

184 fametszvénynyel.

(E társ nyitva minden hétfőn 9-1 és minden kedd-
csütörtökön 10-1 óráig. — Különb. minden hétköznapon
12-1-ig. — Delután az osztály zárva.)

Ára 40 kr.

PEST.

NYOMATOTT AZ ATHENAEUM NYOMDÁJÁBAN.

1876.

TARTALOM.

Előszó	3
Történelmi vázlat.	5
I. Terem. Az éremgyűjtemény.	11
II. Terem. Óskori leletek.	16
III. Terem. Barbárkori vastárgyak, római, egip- tomi, etrusiai, népvándorlási tárgyak.	38
IV. Terem. Fegyvertár.	53
V. Terem. Ékszeresek.	60
VI. Terem. Régi bútorok, órák, stb.	67
VII. Terem. Vegyesek.	68
VIII. Terem. Rendezés alatt van.	7

KÉPES KALAUZ

A MAGYAR NEMZETI MUZEUM

ÉREM- ÉS RÉGISÉGTÁRÁBAN.

184 fametszvényyel.

(E tár nyitva minden hétfőn 9-1 és minden harmadik
vasárnapon 10-1 óráig. — Különbön minden hétköznapon
12-1-ig. — Délután az osztály zárva)

Ára 40 kr.

PEST.

NYOMATOJT AZ ATHENAEUM NYOMDÁJÁBAN.

1870.

1976

1985

B 708/14

FOVARSÁGI
KÖNYVTÁR
BUDAPEST

21683

Dr. BALLAGI MÓR,

ELŐSZÓ.

A „Magyar Nemzeti Múzeum“ érem-, régiség- és történelmi emlékektára rendezés alatt levén, csak ideiglenes és rövid kalauzt nyújthatunk ezen lapokban; de nyújtjuk, mivel nem akarjuk, hogy a tudvágó közönség tovább is nélkülözze azon élvezetet, melyet legalább a kiállított érdekes tárgyak tanulmányozása szerez.

Hogy iratunk annál hasznosabbá váljék, és a vevők még otthon is visszaemlékezhesenek a figyelemre méltó tárgyakra, itt-ott a kalauz kis alakjához mért fametszvényeket mellékelünk, sőt könnyebb tájékozhatás és után-nézés végett az irodalomból is közlünk némi utmutatást.

Kérjük azonban szíves olvasóinkat, ne feledjék, hogy ezen elrendezés, és így ez ívek is, csak hiánypótlék, míg a nagy, okadatolt és hosszú időt igénylő lajstrom elkészül. Addig soknak kell másképp rendezve lennie, mint ezt a tárgyaknak korszakok szerinti, tudományos felállítása szükségelni fogja.

A kik a kiállított tárgyakról bővebb tudomást kívánnak maguknak szereznii, azoknak az ör-személyzet szívesen szolgálанд kellő felvilágosítással.

Pesten, jul. 24. 1870.

Dr. Rómer Flóris,
régiségtári ör.

Az idézett munkák rövidítései:

- A. É. = Archaeologiai Értesítő.
A. K. = Archaeologiai Közlemények.
A. M. N. = Acta Musaci Nationalis.
Cim. = Cmeliotheca Musaci Nationalis.
M. A. É. = Magyar Akademia Évkönyvei.
M. d. CC. = Mittheilungen der k. k. Central-
Commission für Baudenkmale.
M. K. = Műrégészeti Kalauz.

Történelmi vázlat.

Mária Terézia nagy királyunk korában a magyar püspökök, főurak és gazdag nemesek nem csak a keleties fényűzésben találták örömeiket, de abban is, hogy a szomszéd nyugati nemzeteket a tudomány-kedvelésben utánozták. Erről tanuskodnak az erdélyi Batthyáni-, esztergami primási, péczeli Ráday-, sopronyi Széchenyi-, apponyi Apponyi-családi nagyszerű könyvtárak, erről a Viczay-, Széchenyi-, Ocskay-, Jankovich-, Fejérváry-féle gazdag érem- és régiségtárak is.

Első, ki saját családi könyv- és éremtárát közhasznunak nyilvánítá és a nemzetnek átadá, a halhatatlan gr. Széchenyi Ferencz volt, ki 1802. november 25-én könyvtárát, mely bővelkedett hungaricumokban, kéziratokban, képek- és földabroszokban, a hazának ajándékozá, s annak tisztviselőiről és kellő gyarapításáról is gondoskodott.

Az alap letétele után József nádornak, e nemzeti intézet jó nemtőjének főgondjai közé tartozott, hogy a könyvtárt, melyet az alapító gróf közben muzeumnak is nevez, valódi nemzeti muzeummá alakítsa, és folytonos vásárlások és szaporítások által ne csak a könyv- és kéziratot sok ezerekbe került járulékokkal bővitse, hanem hirneves zoologok, fűvészek és ásványgyűjtők tárlatainak megvétele által ezen osztályokat is kezdeményezze, sőt némely festményeket és szobrokat is szerezzon.

Ilyen módon gyarapodván a gyűjtemények és az ideiglenes helyiségek mind inkább szűkekké válván, Grassalkovits Antal hg 1808-ban a sz. Ferencziek hatvani-utcai telkével szomszédos kertjét a nemzetnek ajándékozá, hogy ez rajta a magyar név- és a tárlat növekedéséhez illő hajlékot emeljen.

Itt leginkább az érem- és régiségtárt tartván szem előtt, fel kell említenünk, hogy az éremgyűjtemény alapját a dicsőült nádor tevőle több lelkes hazafi, jelesen Kubinyi Péter ajándékaival együtt; ehez csatolta az alapító gróf 1808-ban 50,000 fra becsült és nyomtatott jegyzéssel ellátott érmeit, miért is József nádor elrendelé, hogy ezután a növekvő természeti és régiségek tárai külön helyiségekben állittassanak föl. 1811-től fogva régiségtárunk az által is szaporodott, hogy a magyarországi leletekből, miután már a bécsi császári muzeum a tetesetösb példányokat kiváláztá, a muzeum igazgatósága a becsár lefizetése mellett, szintén tarthatott meg netán szükségés darabokat.

Mai 10.000 □ ölnyi telkét a muzeum 1813-ban nyeré, jelenlegi épületébe azonban, melyre a nemzet 1837-ban 500,000 forintot szavazott meg, a tisztviselők és a gyűjtemények csak 1845—46-ban költözhetek.

Addig, míg a palota épült, József nádor a munkálatokat gyakran megsemlélte, a gyűjteményeket saját költségen szerzett ritkaságokkal gyarapítá, de sokszor magas vendégeknek tudós kalauzul is szolgált.

A régiségek még 1817-ben hozattak át a régi muzeumba, hol a szokrényeket számukra gróf Csáky László készíttette.

A nevezetesebbételek közé számítjuk 1822-ből Lovász Imre régiség- és éremgyűjteménye egy részét; Farkas László 1500 bécsi ft értékű szombathelyi régiségeit; Jankovich Miklós régiségeit, fegyvereit, ékszerait, melyekre valamint a könyv- és kéziratár számára a nemzet 1837-ben 125,000 ezüst forintot szavazott meg; 1840-ben az éremgyűjteményt, mely már 1816-ban 12,000 darabot számlált és 100,000 frtra volt becsülve, Weszerle József egyetemi tanár 20,000 frtért vett gyűjteményével 1841-ben szaporították, hozzácsatolva három év múlva Kiss Ferencz érem- és régiségtárát, mely 12,000 ezüst forintba került.

Ezeknél majdnem becsesebbek az ajándékok, melyekkel a nemzet nagyja-apraja — keletkezettől fogva — egyaránt gyarapítja ezen kincstárát. Az ujságok negyedévenként a nagylelkű hazafiak hosszú sorozatát úgy is közlik; itt csak azokat említjük, kik tetemes és nagyszerű tárgyakkal áldoztak a nemzeti tudományosságának. Így 1829-ben Batthyányi Fülöp hg. megvette 4500 frtért Petrödy Károly szombathelyi római régiségeit és érmeit, és azokat a muzeumnak ajándékozá; az erdélyi rokonok 1831. körül számos régiséget és érmet küldtek; 1836-ban a nádor Gyimóthy Sándor ügyvéd régiség-gyűjteményét ajándékozá a hazának; a szegszárdi római kőkoporsó becses, ritka tartalmával 1845. került tárunkba, míg a nádor végrendeletéből az alessúthi és margitszigeti leletek adattak át; 1850—51-ben id. Kubinyi Ferencz részint losonci muzeumának szomorú maradványait, részint újabb ásatásainak gazdag eredményét ajándékozá kedvencz intézetének;

visszont Albrecht főherceg Pompejiben szerzett tárgyait engedte át és a jahrendorfi leletből 8 aranyat és 77 ezüst érmet 1856-ban; következő évben Petrovits Mária Apafi Mihály-féle 100 aranyat nyomó ritka aranynyal kedveskedett, 1863. és 67-ben b. Prokesch-Osten Antal stambuli követ egiptomi kanopusaiival és számos keleti éremmel gazdagította a gyűjteményt; gróf Keglevich Gyula becses fegyvereivel, Kunszt József kalocsai érsek a bakódi lelettel, az Eszterházy grófok a majd páratlan bronz-kerekkel, Drasche Henrik római sírban talált kincsesel, b. Vécsey József nagy értékű arany karpereceivel, gróf Waldstein János ritka egiptomi feliratos kővel, Pulszky Ferencz több száz darabból álló egiptomi gyűjteményével, Thurzó Ignác a történi pusztán talált nagy bronz-dényével emelék tárlatunk becsét és értékét.

Ezt egyesek tévék; de vannak társulatok is, melyek intézetünkről nagylelkűen megemlékeztek. Ide soroljuk a lévai gyógyszerész-egyletet, az óbudai téglavető- és szeszégető-gyárakat, valamint a cs. kir. duna-gőzhajzási társulatot, melyeknek főleg közművekben bővelkedő osztályunk sok ritkaságot köszönhet.

Nem szabad felednünk azon jótévöket sem, kik műtárgyaink kellő elrendezését segíték elő; így báró Sina Simon 1856. az éremtárt látta el fényes butorral, míg 1865-ben b. Gerliczy Vinczéné az ékszer-tár drága szekrényeit készítette.

Ha tekintetbe vesszük, hogy a régiség-tár folytonosan ide-oda hurczolkodott; hogy 1838 tól 1847-ig élvehetlen volt, mert a nagy árviz után a

Ludoviceumban ládádba csomagolva hevert; hogy alig rakták műkincseit czélszerű és elégséges szekrényekbe, 1849-ben már újra el kellett rejteni; ha meggondoljuk, hogy számos évig nem is volt rendes öre, és mikor ez kineveztetett, ismét évekig maga küzködött e több szaktudóst igénylő osztály százezrekre menő tárgyaival: valóban nem lehet csodálni, hogy ezen osztály még olyan állapotban van, mint a milyenben találjuk.

Méltányosságból fölemlítjük, hogy a volt igazgatósa; és tisztviselőség a személyzethez és pénzerőhöz képest sokat tett; sürgette a vasuti ásatásoknál talált régiségek beküldését; az őrt gyakrabban kiküldő ásatásokra, a gyűjtemények szaporítása körül sokat fáradozott, és közbenjárt, hogy a lomtárban heverő kőemlékek némileg felállíttassanak, pártolá azon eszmét, hogy a párisi világtárlaton a n. muzeum képviselve legyen. Ezen kiállításért azután a muzeum nagy ezüst éremmel jutalmaztatott, a tárgyak leírása pedig: Les objets de l'histoire du travail hongrois, à l'Exposition universelle de 1867 à Paris — jelent meg. Perczig sem szabad kátkednünk, hogy a muzeum érem- és régiség-tára a mostani igazgatónak, Pulszky Ferencznek, mint ismert szakférfinak kormánya alatt, a közoktatási miniszterium és az ország pártolása mellett épen úgy fog gyarapodni és virágozni, mint ezt a rendezésben már előbbre haladt többi osztályról eddig tapasztaljuk.

Álljon itt még röviden azok névjegyzéke, kik ezen osztályban, keletkeztétől fogva, működtek.

Örök: 1. Haliczky Antal, 1808. könyvtár-írnök; a régiség-tár őrvé neveztetett 1811. november 25-én; 1823-tól fogva egyszersmind igazgató

helyettes is volt 1837-ig, mely évben jun. 27-én meghalt;

2. Frivaldszky Imre 1837. máj 12-től fogva mint természetosztályi ör a régiségi osztály teendőit is vitte 1846-ig, mely évben márt. 16-án

3. Érdy (Luczenbacher) János neveztetett ki és működött 1869. jul. 1-ig, mely évben egész fizetésével nyugalomba lépven, helyébe kineveztetett 1869. jul. 1-én.

4. Rómer Flóris m. kir. egyetemi tanár.

Érdy mellé még 1855-ben Paur Ivánt neveztek ki csekély díjjal, úgy, hogy majd a kézirat, majd az éremtárban nyújtson segédkezet; később a Széchenyi-család által levéltárnoknak választatván, a segédőri állomásra

1. Pósfay Bertalan neveztetett ki.

Az újabb rendezés alkalmával feltűnven a személyzet csekély száma, a nm vallás- és közoktatási miniszterium 1870. május 2-án

Hampel Józsefet nevezte ki az örsegédi (assistens) állomásra, megengedvén egyszersmind, hogy az éremtár rendezésével három díjnak is foglalkozzék.

A szolgák ez osztályban következők voltak:

1. Cséronka András, könyvkötő, 1822-ben neveztetett ki könyvtári szolgából első régiségügyi szolgának. † 1842-ben.

2. Mózer János, ki ugyanazon évben lépett helyébe, és még élénk emlékezetben lesz a n. muzeum látogatói előtt, † 1869-ben.

3. Molnár Victor áttétetett a könyvtártól a régiségtárhoz 1870. márt. 4-én.

I. TEREM.

Az éremgyűjtemény.

(Ez különféle gyűjteményekből állított össze, melyek mint a Jankovich Miklós, Kiss Ferenc és Weszerle József-félék vétel útján szerezettek, részint a lelkes magyar nemzetnek vagy egyéb pártfogóknak, mint p. báró Prokesch-Osten Antalnak nagylelkű ajándékai.

A gyűjteménynek nagy része az ablakok közti szekrényekben van elhelyezve, míg a támlaszekrények alsó fiókjai is mind érmekkel telvél, melyeknek számát együtt véve dr. Érdy János 90,000-re tette.)

Az üveg alatt tanulmányozásra kitett érmek közt az

I. asztal. a görög érmészet példányait foglalja magában földirati és időszerinti rendszerben, valamint azok önálló városok, népek vagy uralkodók által verettek.

II. asztal. 1. Tábla. A római köztársaság érmei és pedig: a) a consulok alatt verettek, vagyis 456—289. b) a római ugynevezett családiermek 289—47. Kr. e.

2. Tábla, magában foglalja a római császári érmeket 48. Kr. e. 222. Kr. u., vagyis Julius Caesartól—Elagabalusig.

3. Tábla, római császári érmek 222—306. Kr. u., vagyis Severus Alexandertől—Constantius Chlorusig.

III. asztal. 1. Tábla a) római császári érmek 306—780. K. u., vagyis Maximianustól—Arcadiusig 394-ig. b) nyugati és keleti császárok és goth királyok érmei IV. Constantiusig, vagyis 780-ig Kr. u.

2. Tábla: a keleti birodalom érmei. II. Justinianustól—IX. Mihályig vagyis 780—1320-ig.

IV. Asztal. 1. Tábla. Pannoniai és galiai barbar népektől származó, többnyire görög érmeket utánzó celt pénzek. Ezek közül a Jahrendorfon (Mosonm.) talált Jantumarus érmeit (1. 1. ábra), a Szathmár vidékén talál-

1. ábra.

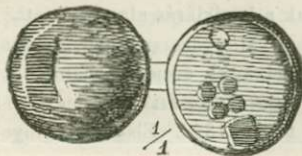
2. ábra.

tet (2. ábra) a Szontagh Ferencz által-beküldött lapujtői darabokat (3 4. 5. 6. ábra), a lo-

3 ábra.

vacskeit (7-
ábra) és egyet a
k u d z s i r a i
nagy leletből (8.
ábra) mutatunk be
olvasóinknak, mint
olyanokat, melyek

4. ábra.

5. ábra.

6. ábra.

7. ábra.

hazánk területén
gyakrabban elő-
fordulnak. (Lásd
M. K. 71. l. — A.
Ért. I. 195. II.
294. III 89. — A.
K. I. 2. Tábla.)

2. Tábla;
Sassanida
Umajida, Ab-
basida stb. és
török birod-
almi érmek.

Közepettálló
szekrények
közt:

V. szekrény.

1. Tábla. Ma-
gyar királyok

8. ábra.

érmei. **Árpád-korszak:** Sz. Istvántól
II. Endréig, azaz: 1000—1235.

2. Tábla. IV. Bélától III. Endréig azaz 1235—1301. Rézpénz csak a határjárás alatt veretett.

E tábla alsó soraiban Magyarországnak gyakran előforduló, ugynevezett **frizachi** érmek láthatók.

3. Tábla **Vegyes háziak**. Venczeltől Máriáig, azaz: 1301—1392. Első m. aranyok és garasok.

VI. szekrény. 1. Tábla. Zsigmond király érmei, azaz 1387—1437.

2. Tábla. Alberttől V. Lászlóig, azaz 1437—1457.

3. Tábla. I (Hollós) Mátyás érmei 1458—1490. A kitett aranyok mind külön bélyégűek.

VII. szekrény. 1. Tábla. II. Ulászló és II. Lajos érmei, azaz: 1490—1526—1501-től első tallérok.

2. Tábla Zápolya János érmei 1526—1540. és a **Habsburg-házból** való királyok I. Ferdinand érmei 1551—1565.

3. Tábla. Maximilian és Rudolf érmei, azaz: 1565—1608.

VIII. szekrény. 1. Tábla. II. Mátyás. és II. Ferdinand érmei, azaz: 1608—1637.

2. Tábla. III. Ferdinand és IV. Ferdinand érmei azaz: 1637—1657.

3. Tábla. I. Leopold számos emlék érmei magyarországi győzelmeire vonatkozók, sok arany, tallér, $\frac{1}{4}$ tallér. 1656—1705.

IX. szekrény. 1. Tábla. I. Leopold XV. VI. III. krajczárosok, denárok és fillérek, és I. József érmei, azaz: 1705—1711.

2. Tábla. III. Károly számos emlék-érmei és pénze azaz: 1711—1740.

3. Tábla. Mária Terézia aranyai és emlék-érmei azaz: 1740—1780.

X. szekrény. I. Tábla. M. Terezia többi pénzei s a lotharingi ház érmei: II. József azaz: 1780—1790.

2. Tábla. II. Leopoldtól I. Ferencz József-ig 1790—1870.

3. Tábla. **Erdélyi érmek.** I. Ferdinándtól Báthory Zsigmondig, azaz: 1551—1601.

XI. szekrény. 1. Tábla. Székely Mózes. Boeskey István. Rákóczy Zsigmond, Báthory Gábor érmei és Bethlen Gábor aranyai, azaz: 1603—1626.

2. Tábla. Bethlen Gábor ezüst érmei és I. Rákóczy György érmei, azaz: 1613—1648.

3. Tábla. II. Rákóczy György. Barcsay Ákos, Kemény János és Apafy Mihály érmei, azaz: 1649—1691.

Apafy Mihály 100 aranya, a gyűjtemény legnagyobb efféle pénze.

XII. szekrény. 1. Tábla. I. Leopold, Tököly Imre, I. József, Rákóczy Ferencz, III. Károly és Mária Terézia erdélyi arany érmei 1690—1780.

2. Tábla. Mária Terézia többi érmei. II. József, I. Ferencz, V. Ferdinánd érmei.

Alúl a magyar birodalomhoz tartozó: Dalmácia, Bosnia, Servia, Oláh és Moldvaország érmei.

3. Tábla. Európai uralkodók érmei: pápák, római császárok, főleg az ausztriai házból, ide érve ezen család tagjait is; francia, lengyel, angol, svéd, sziczi-

liai uralkodók (leginkább arczképeik tekintetéből állítva ki).

XIII. (ablak kö. ti) asztal. 1. Tábla. Családi érmek, főleg magyarországiak.

2. Tábla. Magyarországi városok, községek érmei betürendben.

XIV. asztal. 1. Tábla. Európai államok pénzei.

2. Tábla. Nem európai államok pénzei; egyházi érmek, ezinkusok (Rechenpfenninge, Tantuse.)

XV. szekrény. A savoyi ház bronz emlékérméi, melyeket mint az olasz hereskedelmi miniszterium becses ajándékát, Gorove István miniszter engedett át a muzeumnak.

II. TEREM.

Őskori leletek.

(Ezek tanulmányozására ajánljuk az Archaeologiai Közlemények II. kötetéhez kapcsolt képatlaszt, mely id. Kubinyi Ferencz gazdag gyűjteményét tárgyalja, és a Műrégészeti Kézirat I. kötetét, melyben a római tárgyak nagyrésze fametszetekben foglaltatik.)

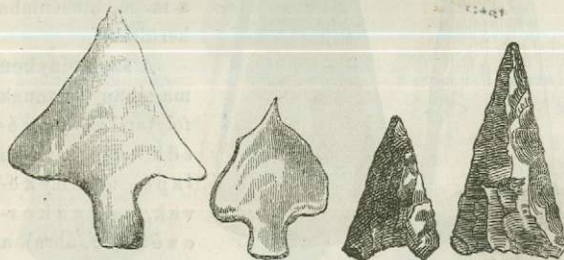
I. szekrény tárlójában. Kovaeszközök, az emberi műszerek és fegyverek kezdeményei. Ezek lepattogtatás által készültek, Francia-, Dán- és Angolországban leginkább honosak; példányaink Meillet úr ajándékai. — Az obsidian (varju kova) kőmagok, nucleusok, 9. ábr. bár eddig leginkább Mexikóban találtattak, három év óta hazánkban is előfordulnak a Hegylán és a közel fekvő megyékben, és a rólok lepattogtatott szilánkok 10. 11. és 12. ábra késpénge-

kül; más kidolgozott darabok pedig (13. és 14. ábra) nyílhegyül szolgáltak, (Lásd A. K. VII. 165. és A. Ért. I. 3. 56 és kk. II. III. 24) Kovanyílhegyek csipkés

oldalakkal Magyarországon is találtattak Koroneczón, Kis-Béren (15 és 16. ábr.) — Ezeket korra nézve követika csiszolt és fémfűrókkal lyuggatott kőeszközök.

9. ábra. 10. és 11. ábra. 12. ábra. Ilyen furási kísérletet látunk az első lyuk csorbulása után a 17-ik ábrán, hol még középett a peczek megmaradt. Ide tartoznak a szarvasagancs koronájába foglalt kőeszkök (18. ábra), melyeke Svájczból b. Hálassa An-

13. ábra.

14. ábra.

15. ábra.

16. ábra.

tal hozott és mások (19. és 20. ábra), melyek a kőgyalukal együtt (21. ábra)

17. ábra.

18. ábra.

19. ábra.

20. ábra.

Bars, Nyitra, Hont stb. megyékben gyakran előfordultak és mint Kelecsényi János ajándéka a m. n. muzeumba kerültek.

A szekrényben magában vannak folytatólag kővé-sűk, a népszájában lapos mennykövek, kőszeker-czék (22. ábra), a népnél lánczos

mennykövek, és kőgyaluk (Iston nyila). Említendő, hogy ezen kőszek-zőkhöz az egész világon ugyanazon mennykő-eszme van kapcsolva. (A. Közl.

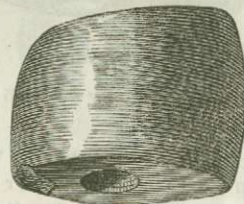
VII. 167.) Vannak e szekrényben még kőgolyók kőkalapácsok (23. és 24. ábra) (A. Közl. VII.

21. ábra.

22. ábra.

23. ábra.

24. árba.

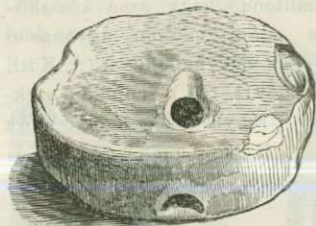
25. ábra.

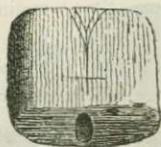
26. ábra.

191.) és csésze-alaku agyagművek.

A II. szekrény tárlójában vannak apróbb agyagművek, karikák (25. ábra), orsógombok (26. ábra) agyag-síp, (27. ábra), (A. Ért. III. 2. ábra, 163. l.) és tálcsák. — Továbbá csontdiszitmé-

27. ábra.

28. ábra.

29. ábra.

nyek, és kagylógyöngyök (28. és 29. ábra).

A szekrényben van számos kalapács (30. ábra), fúrók (31. és 32. ábra), és egyéb eszközök, (33. ábra), melyek szarvas agancsokból készültek.

30. ábra.

31. ábra.

33. ábra.

32. ábra.

A II. szekrényben vannak még kisebb agyagedények, melyek közt leginkább kitűnnek saját

34. ábra.

35. ábra.

36. ábra.

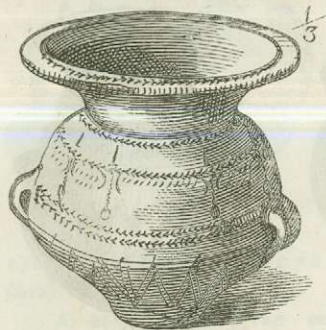
37. ábra.

38. ábra.

czifrázatuk és fehér agyaggal kimázolt díszítvényeik által a tolnai (34. 35. 36. 37. 38. ábrák) és szeremlei (Pest m.) (39. 40. 41. ábrák) edények; ezeket, mielőtt leginkább Pannónia területén fordulnak elő, és pannoni agyagműveknek

szeretném tartani, melyek talán a római befolyás alatt készültek.

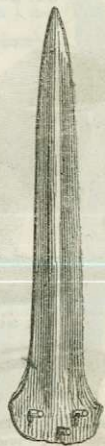
39. ábra.

40. ábra.

41. ábra.

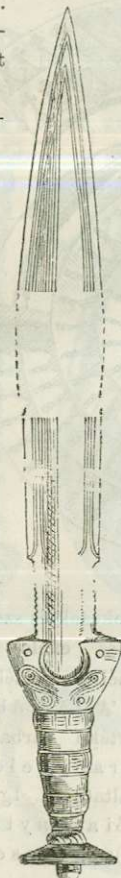
42. ábra.

A III. szekrényben vannak bronz török (42. ábra), (l. M. K. 51. l.) lándzsahégyek (43. ábra)

kardok (44. ábra) Ezek csinosan vésett markolataik miatt igen ér-

43. ábra.

44. ábra.

45. ábra.

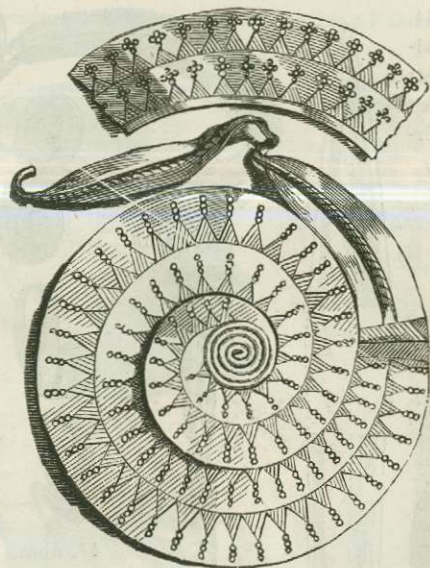

46. ábra.

47. ábra.

48. ábra.

49. ábra.

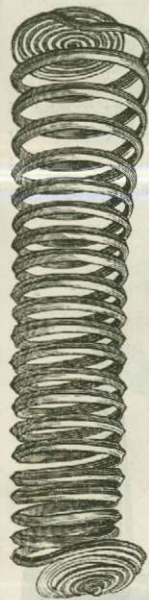

50. ábra.

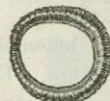
dekesek és számuk miatt más efféle tárlatokkal méltán vetélkedhetnek.

A fárlóban nagy értékű barbar korszaki arany leletek foglaltatnak. Így a lip-tói aranytűk (45. ábra) a b. Vécsey József

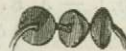
által ajándékozott karpereczek, (46. ábra), a czó-falvi aranyláncz (47. és 48. ábra), és a marmar-

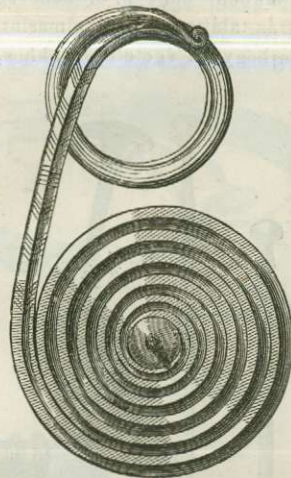
53. ábra.

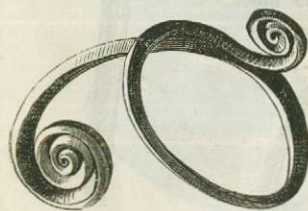
51. ábra

52. ábra.

54. ábra.

55. ábra.

rosi nagy aranylelet részletei (49. 50. 51. és 52. ábra), (l. A. Közl. V. 30. l. és VII. 182. l.)

A IV. szekrénybenkülönféle tekeresek, nyíltak és végeiken zártak, (53. ábra) karvéddek (?) és más erősebb több-

nyire négyszögletes sodronyból való (54. és 55. ábrák) karvéddek (?) foglaltatnak. Ezek a mily gyakran találhatunk nálunk, ép oly ritkák a külföldön, annyira, hogy a külföldi muzeumokba került darabok többnyire

re hazánkból kerültek tárlataikba. (I. M. K. 53. l. — A. K. VII. 186. l.)

A tárlóban különféle bronztűk láthatók (56—60. ábra.) Ezek használata szintén kétséges, csak azt tudjuk, hogy hazánkban, mint p. o. nem rég Liptóban több száz találatot és alkalmasint beolvasztatott; és hogy az égetett vázakhoz, az edényekbe,

58. és 59. ábr.

56. ábr. 57. ábra.

60. ábra.

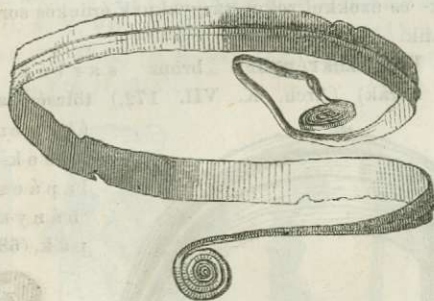
61. ábra.

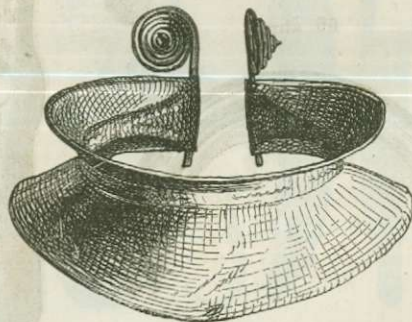
felül rakatván, többnyire eltörtetek vagy elgörbítettetek, miért is e tüket gyakran ily állapotban találják.

Az V-dik szekrényben vannak bronz- edények, csákányok (61. áb), buzogányok (62. ábra)

62. ábra. 63. ábra.

64. ábra.

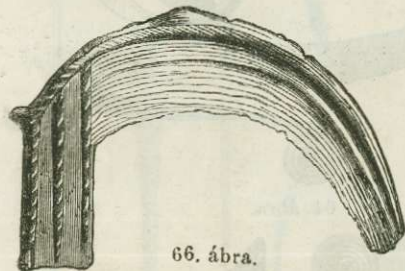
65. ábra.

nyilhegyek (63. ábra), övek, (64. ábra). — Figyelemre méltó a bronz nyakvért (65. ábra) (M. K. 53. l.), mely Istenmezőn (Heves m.) találtatván gr. Keglevich Gyula által a m. n. muzeumnak ajándékozott. Párját, mely Erdőkővesden jött napfényre, Ipolyi Arnold kanonok bírja. Ezekon kívül más efféle darab eddig nem ismeretes.

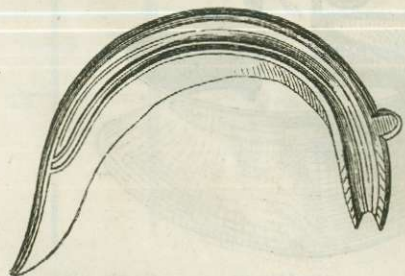
A tárlóban barbarkori melltűknek, csatok-gombok- és ezekkel rokon tárgyaknak érdekes sorozata foglaltatik.

A VI. szekrényben bronz sarlók (66. és 67. ábrák) (Arch. K. VII. 172.) főlésér alaku,

ékítmények, kések, kalapácsok, bányakapák, (68. ábr.

66. ábra.

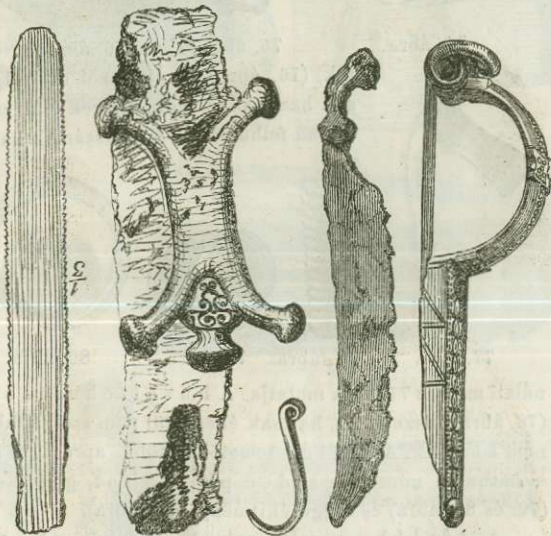
67. ábra.

68. ábra.

és fűrészek láthatók (69. ábra); továbbá két nagy ezüst lemez, valószínűleg lószallang (A. K. VII. 160.) egy vaskard s hüvelye (találtatott az Ipoly partján l. A. K. II. köt. 35. l.); vas kardikó bronz-markolattal, összegörbítve, hogy a hamvederben elférjen, (70. ábra) (M. K. 62. l.) (találtatott Szendrőn), vas nyilhegyek, vas kés (71. ábra) stb.

A tárlóban vannak bronz csatok, kapcsolók, löggő diszitmények, tűk, horgok (72. ábra) (l. A. K. VII. 175.), ezüst nyakkarikák, fibulák (73. ábra.) (A. K. VII. 184.) fontgyűrűk (74. ábra.) (A. Ért. II. 315).

69. ábra. 70. ábra.

72. és 71. ábrák. 73. ábra.

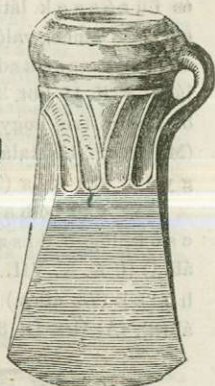
A VII. szekrény gazdag, vágó eszközökben, úgymint fíles véssükben (palstabok) (75. ábra) és tokos szekerezékben (cel-

74. ábra.

75. ábra.

76. ábra.

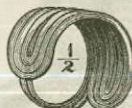
tek) (76. ábra). Ezek közül sajtáságosak hazánkban azok, melyek elől csúcsosan felhuzvák. E szerszámok hasz-

77. ábra

78. ábra.

79. ábra.

80. ábra.

nálati módját 77. ábra mutatja. A huzaltekercesek (78. ábra) használatát, ha csak ékességül nem szolgáltak, nem ismerjük. A pilini temetőből több apróságot is láthatunk: mint kicsided palstabot, gyűrűket (79. és 80. ábra) és függő ékitményt (81. ábra).

A tárlóban fekszenek barbarkori gyöngyök, állatidomkák, bronz rudak és pogá-

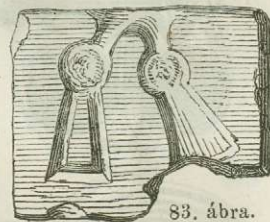
81. ábra.

csák (82. ábra), öntőminták (83. ábra) és durva, el nem készült öntvények — öntvényi varrányokkal, úgy mint (84. ábra) késpengék a nagy dunapentelei leletből és (85. és 86. ábra) egy öntött csákány Mármarosból.

A VIII-ik szekrény sok ritkaságot, sajtáságot, sőt egyedülit tartalmaz, miért is alig hiszszük, hogy

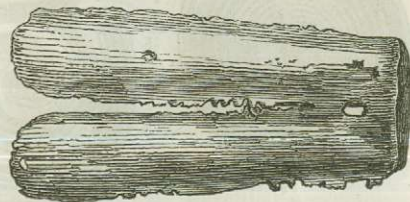
82. ábra.

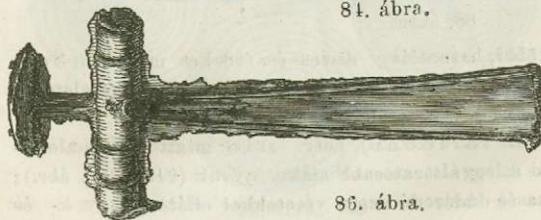
83. ábra.

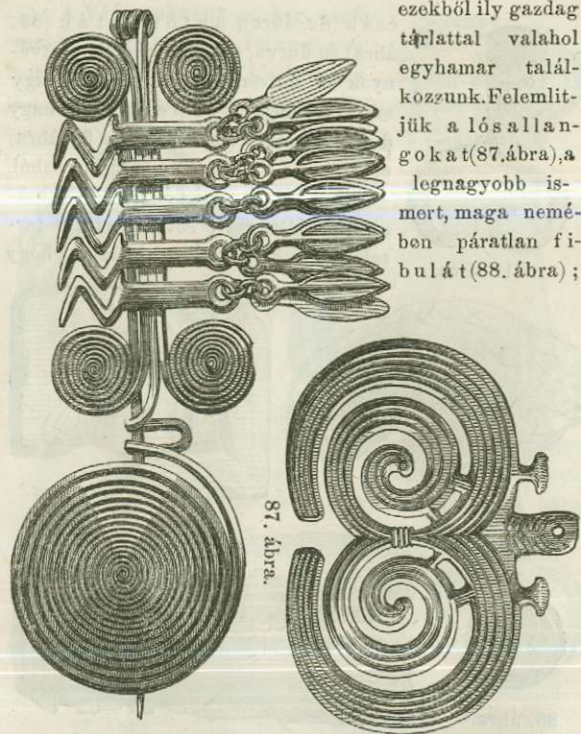
85. ábra.

84. ábra.

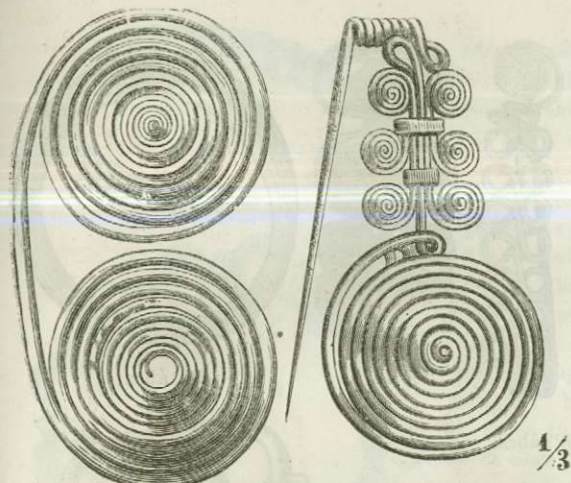
86. ábra.

88. ábra.

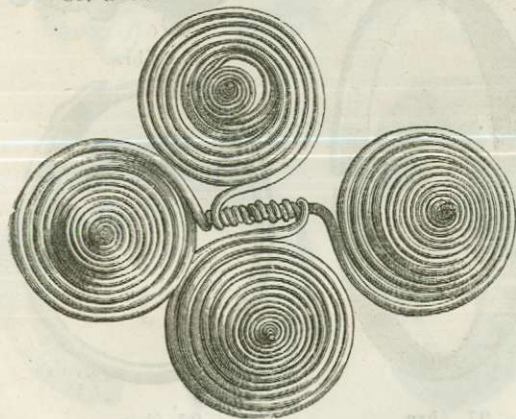
a többi, hasonlólag diszes és érdekes melltüket: 89—92. ábra; gyűrűket, óriási karperecz készleteket (93. ábra), lánczocskákat, csengetyűket s. a. t.

A tárlóban, hely szűke miatt összehalmozták a legváltozatosabb alaku gyűrűket (94. és 95. ábr.); sima és dudorodó vagy vésetekkel ellátott nyak- és

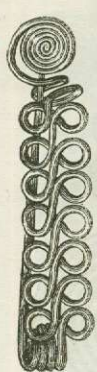

89. ábra.

91. ábra.

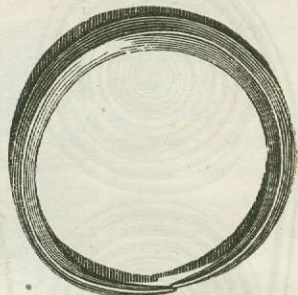
90. ábra.

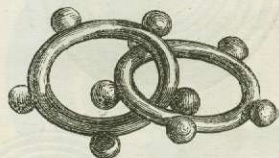
92. ábra.

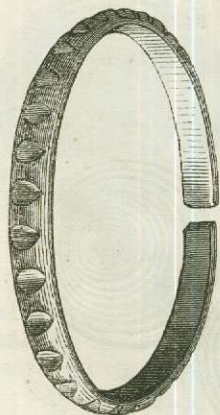
93. ábra.

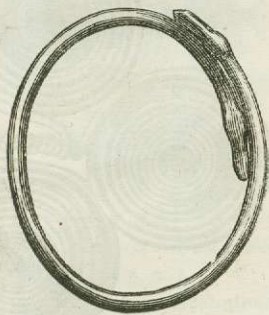
94. ábra.

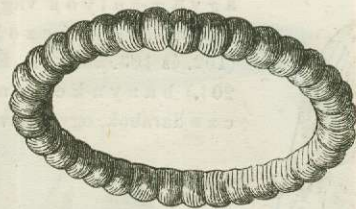
95. ábra.

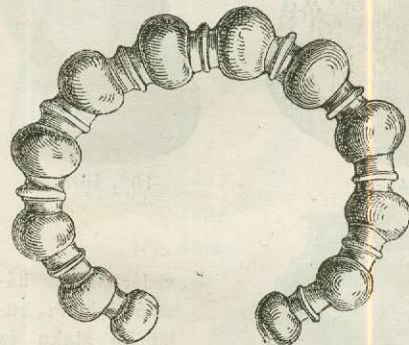
97. ábra.

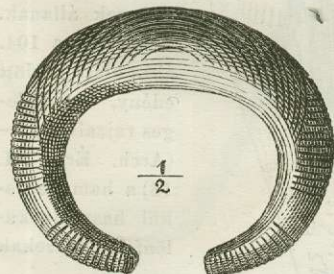
96. ábra.

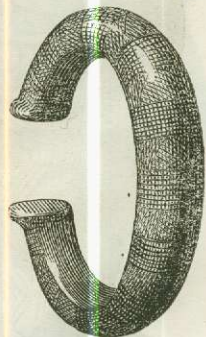
98. ábra.

99. ábra.

100. ábra.

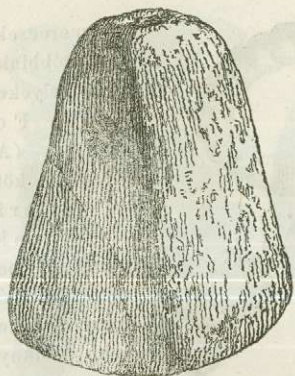

101. ábra.

3*

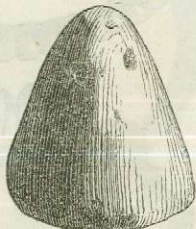
karpereczek.
Ez utóbbiak-
ból, melyeket
Kiss Fe-
rencz (A.
Közl. II. köt.
134. l.) kar-
kapénzek,
gyanánt be-
mutatott, né-
hány érdeke-
sebb példányt
mutatunk be
a 96 — 101.
ábrák alatt.

A szekré-
nyeken kö-
röskörül

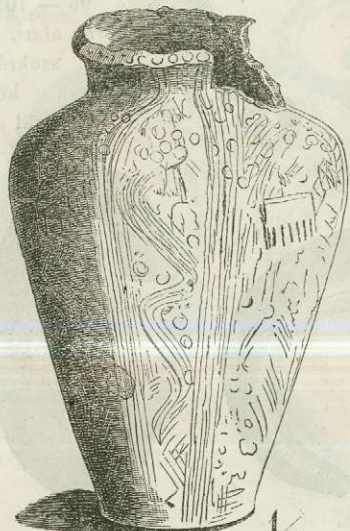

102. ábra

agyag-súlyok vagy
tűzhely - dúczok
(102. és 103. ábr.) (A. É.
203.) banya-kemen-
cze darabok, egy hamv-

103. ábra.

104. ábra.

veder-minta, há-
zikó alakbaa, kü-
lönféle alaku és
használatu kiseb-
nagyobb eserép-
edények állanak.
Nevezetes a 104.
ábra alatt közlött
edény, kezdetle-
ges rajzaival, —
(Arch. Ért. III.
18) a hamvvedro-
kül használt kü-
lönféle fazekak

1/5

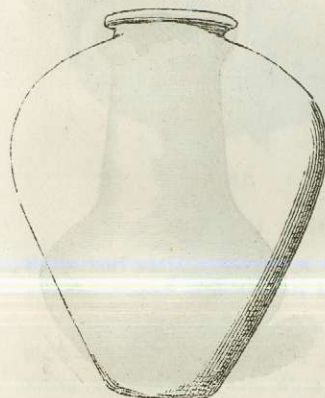

105. ábra.

és öblönyök, fü-
lek nélkül és fü-
lekkel, fődelesek,
hossznyaknak
stb. mint azokat a
mellékelt 105—
113 ábrákon lát-
juk.

A bronzedények
közt, melyekkel a
n. muzeum bir.
legdiszesb^{es} egy-
szersmind nagy-
ritkaságu, mely

az V-dik szekrényen
áll (114. ábra). Ezt

106. ábra.

107. ábra.

108. ábra.

109. ábra.

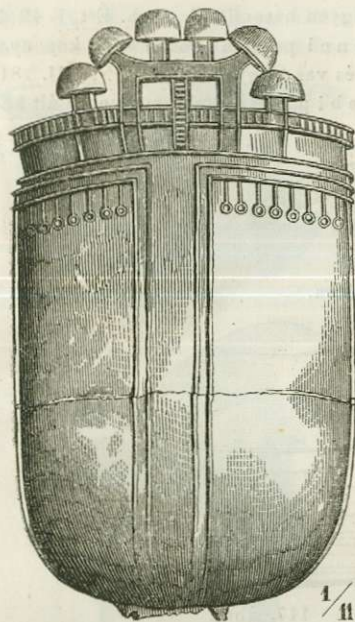
110. ábra.

112. ábra.

111. ábra.

4/11

141.

113. áb.

a történeli
pusztán talál-
ták Körös mel-
lett. Thurzó
Ignác föld-
birtokos pedig
a m. n. mu-
zeumnak aján-
dézta. (Arch.
Ért. II. 290.
III. 111 II.)

III. TEREM.

Barbarkori vastárgyak, római, egyiptomi, etruriai, népvándorláskori tárgyak.

I. szekrény. A geszterédi (Szabolcs m.) sírhalomban találtak, u. m.: vaskard, kardhüvely ezüst vége, sarkantyúk (115. ábra), ezüst csat. (116. ábra) bronzpaizs-dudor (117. ábra), borostyánkő-amulett (118. ábra), és agyag-medenceze, (119. ábra), mely az

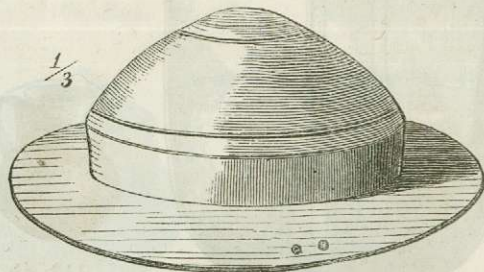
arezzói tálakhoz nagyon hasonlít. (l. Arch. Ért. I. 49. l. — Alatta van a b e n e i pusztán (Pestm.) lelt koponya, ezüst diszitmények és vas tárgyak. (Akad. Érte. II. 281. — Továbbá a v e r e b i pusztán (Fehérmegeye) talált ko-

115. ábra.

116. ábra.

117. ábra.

ponya azon ezüst lemezzel, mely valamikor a rajta volt tenyérszerű nyílást fűdte. Feltűnők még a v a s k e n g y e l e k, melyek — talán az

118. ábra.

elsők az ismeretesek közül — lóháton visszafordulva harezoló keleti népekre utalnak. Ilyeneket legujabban a s z o l y v a i halomban is találtak. Ritka az aranyozott sisak, melyet Heipályon (Bihar m.) találtak. (Ak.

Évk. IX. 16. l.) Legalul vannak a vaskúti (Bácsam.) halmokban talált fakoporsók vaskapcsai, szegei és pántjai.

II. szekrény.

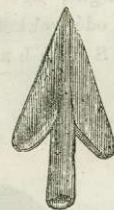
Vas-kések, lándzsa-csúcsok kardok, nyilhegyek, (120. 121. ábra); fibula (122. ábra); ollók, szántóvasak, ások, sarló, lánczok, összehajtható tábori szék.

119. ábra.

120. ábra.

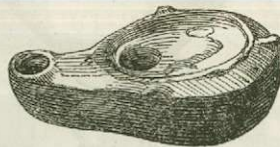
121. ábra.

122. ábra.

III. szekrény.

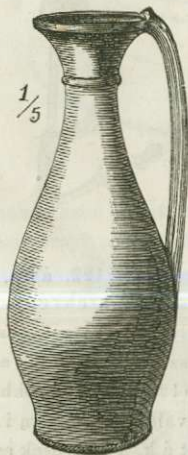
Római korsók, mécsesek (123. ábr.) és azokhoz való agyagminták. A mécsesek egy része, a fazekasok ne-

123. ábra.

vei szerint, betűrendben van felállítva; a többiek pedig azon alakok és díszítmények szerint, melyek rajtuk előfordulnak: emberi alakok vagy állat- és növény-országiak.

IV. szekrény. Római mázas edények. A 121. ábrabeli sárgás, a másik (125. ábra), melyből több példány került napfényre, zöld, és egészen hasonló a mai butyókához, úgy, hogy midőn az első példányokat bemutattam azt vélték, hogy tréfálok. A mázas edényeket, melyek az óbudaisirokból múzeumunkba kerültek, Olaszországban ritkábbaknak tartják míg mi egész sorozatot vagyunk képesek felmutatni. — Vannak még e szekrényben mázatlan állatkák, minták, csészék és korsók, melyek a következő szekrényben álló szürke és sárgás, egészen ujaknak tetsző edényekkel együtt, leginkább Szombathelyről valók.

124. ábra.

125. ábra.

V. szekrény. Arezzoi vagy samii (eddig hibásan terra sigillata) edények; köztük a csinos paksi (126. ábra) és somogyi tál, egyéb tálcákkal (127. ábra), melyek töredékei

126. ábra.

127. ábr

az aquincumi határt borítják, és mint ilyenek számos csinos domborművet és fazekas-nóvet tartottak fen számunkra.

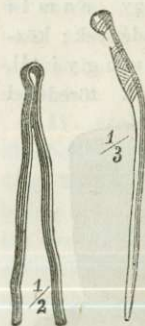
VI. szekrény. Bronz csörgők, esengetyűk, csonteszközök, vas és bronz szerszámok, kulcsok 128. és 129. ábra; szőrösesz 130. ábr. mérlegek és súlyok. Ezek közt legérdekeseb a négyszegletes ólom súly görög felirattal, mely Uj-Moldova vidékén (Krassóm.) találtott, Fülepp Sándor ajándéka. — Az EQVEIAS Istenségnek tartott (l. Acta Mus. Nat. 267. l.) súlyt Mitroniczon egy kutban

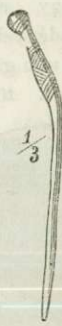
23. ábra.

129. ábra.

130. ábra.

131. ábra.

132. ábra.

találták. — Alul van azon római sír talma, mely a budai *D r a s c h e* téglagyárban felásatott, és a tulajdonos által a muzeumnak átengedett. Érdekes a kétszer meghajtható tábori szék és a díszes ezüst lemezek, l. A. k. I. V. k. 101. l.

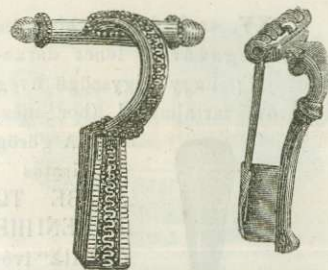
VII. szekrény. Fémükrök, bélyegek, viasszal borított feiratos falapok. (l. *Érny de tabulis ceratis in Transilvania repertis*, Pest 1856 és *Massmann: Libellus aurarius etc.*) Ezek előtt állanak a *V ö r ö s p a*

130. 131. *t a k o n*, az erdélyi ősbányákban, talált tárgyak. — Katonai elbocsátványi bronz-

lapok *Vespasian*, *Traian* és *Antoninus Pius* császároktól (69—161 Kr. u.) (l. M. Ak. [Évk. IX. 3. — Horvát István: *Tud. Gyűjt.* 1833. I. 41. l.) — Feliratos téglalapok egyikén *ABC*, a másikon: *SENUM SEVERVM SEMPER ESSE CONDECET BENE DEBET ESSE PVERO QVI DISCET BENE*, a harmadikon pedig: *TERTIVS CANDIVS VICTOR*.

VIII. szekrény. Római bronz fogantyúk, apró tálacsák, korsók, serpenyők, mécsesek, fibulák (133. 134.) ábra.

IX. szekrény. Bálványok és állatkák szobrai bronzból. Ólomtáblák *M i t h r a s* tiszteletére (l. *Cim M. N.* 134. l.) — *Jupiter Dolichenus* bronz lapjai, melyeket 1815-ben *K ö m l ö d ö n* (Tolna)

133. ábra. 134. ábra.

találtak, (l. Horvát István: *Urgeschichte der Slaven Pest 1844*) — *M i t h r a s* ra vonatkozó kődomborművek.

X. szekrény.

Durva utánzott szobrocskák, melyenek

A *q u i n c u m* környékén gyakran találtak.

XI. szekrény. Ujabbkori utánzatok

135. ábra.

XII. szekrény.

Római szegletes és kerek fogantyús üveg-edények, és legül, a XV-ik szekrényig terjedő bőnyilású hasas edények (135. ábra.)

XIII. szekrény. Üvegedények kis fülekkel, hosszú nyaku, széles alju üvegcsék (136. ábra) cseppmérők.

XIV. szekrény. Csésze félek, hosszú nyaku illatedényké, melyek rendszeren könnyű üvegeknek tartatnak (137. ábra.)

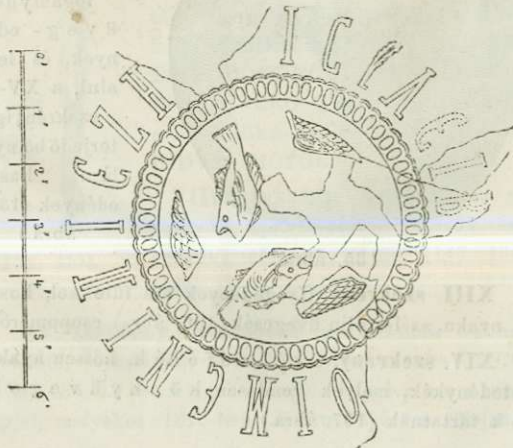

136. ábra

XV. szekrény. A hirneves szegszárdi lehet darabjai; nagy négyszögü üveg ősi tartalmával (bor, méz, olaj). A görög feliratos „ΛΕΙΒΕ ΤΩ ΠΟΙΜΕΝΙ ΠΡΟΣ ΖΗΣΑΙΣ“ ivócsésze (vas diatretum), a muzeum legbecsesb tárgyai közé tartozik (138.

137. ábra. ábra. Oldalné-

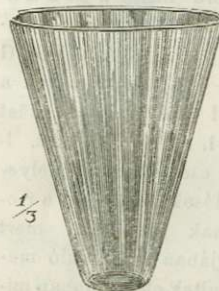

138. ábra.

139. ábra.

zete a czimlapon áll. (l. 139 ábra.) (l. Kubinyi Ágoston Szegszárdi régiségek. Pesten 1857.) Bronz és kőtárgyak. Ivó-poharak (140. 141. 142. ábrák) kis üvegek pirosítóval; üveg, gyűrűk, karpereczek stb.

140. ábra.

141. ábra.

XVI. szekrény. Pompejiben talált különféle római tárgyak; Albrecht főherczeg ő Fensége ajándoka.

142. ábra.

XVII. szekrény. Etruriai edények, bronz-alakok. Alattuk egyiptomi műemlékek, kőbe vésvé, sycomor fából faragva és festve; ugyanazon fából egy koporsó.

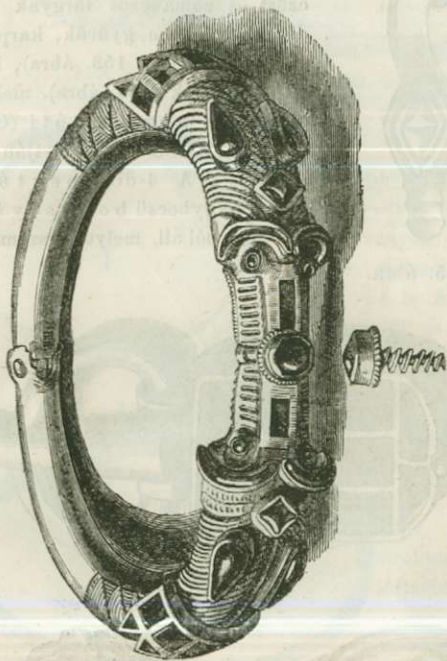
XVIII. szekrény. Egiptomi bálványok, bronz-, agyag- és fából; köztük szép bika, a p i s. — Scarabaeusok, amulettok. — Gyermek-, i bis-madár és krokodil mumiák. — Alakos iratu kő-emléklapok. Legbecsesb e szekrényben az E g y e d e n (Sopronm.) talált ibrik és tál, mely művészeti szempontból ritkítja párját. (I. M. Akad. Évk. I. 154. l.)

A terem közepén álló **támlasztal I. osztály.** Perzsa és ind hengerpecsétnyomók; római gyűrűk dombor- és homorvésetű kövekkel, azaz camoákkal és intagliókkal. Figyelemre méltó a kunágotai (Csanádmegye) aranylemez-lelet görög írással. Evvel egy I. Justinianféle VICTORIA AVGGG hátlapa aranyat is találtak. (518–527.) Következnek a népvándorlás i korszakból való arany és ezüst kapesok, fülbevalók (143. ábra.) I. A. K. VII. 186. l.

143. ábra. fülbevalók vannak (143. ábra), mellkapsok és gránátokkal ékes csatok és egyéb diszitmények. Ezek közt első helyen említendő a nevezetes b a k ó d i (Pest m.) kincs, mely bár 3000 ftra becsültetett, K u n s z t J ó z s e f kalocsai érsek által a n. muzeumnak ajándékozott. — A nagyobb nyakláncokat hely szűke miatt nem adhatjuk, de a gyö-

nyörü ind művészetü karpereczek, (144. ábra), melyek csavarral záratnak. A melltük (145. ábra), csat (146. ábra), gyűrűk (147

144 ábra.

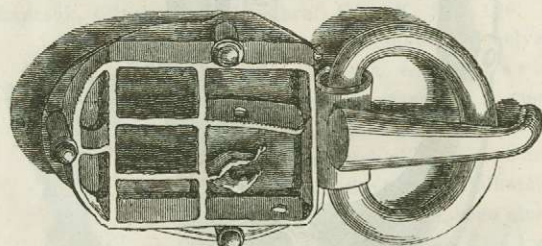
ábra) fülbevalók (148. és 149. ábra) rajzait, valamint a Pilinben talált kigyókhöz igen hasonló fejű láncszemek (150. ábra) (I. Arch. Ért. III.

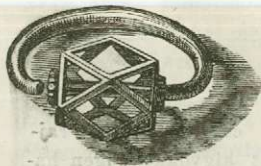
145. ábra.

128. 1. 7. és 8. ábra) rajzait gyönyörködtetésül mellékeljük (l. Arch. Mith. d. k. k. CC. 1860. 103).

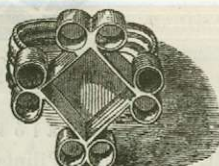
A 3-dik osztályban római ezüst és zománcos tárgyak fordulnak elő; u. m. gyűrűk, karperecek, (151, 152, 153. ábra), igen csinos fibulák (154. ábra), melyek legszebbjét a gyirmóti (Győr m) határban a Duna partján találták. — A 4-dik osztály számos nagybecsű borostyánkő tárgyából áll, melyek a szombat-

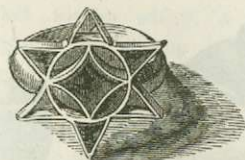
146. ábra.

147. ábra.

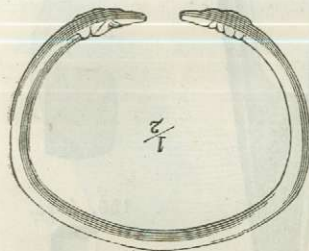
148. ábra.

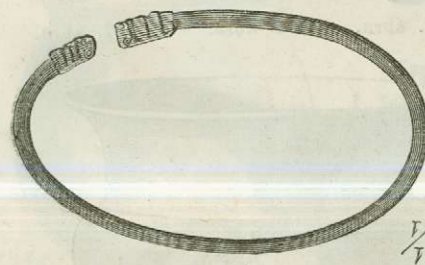
149. ábra.

150. ábra.

151. ábra.

152. ábra.

helyi sirokból ide kerültek. Vannak itt gyöngyök, gyűrűk, faragványok és kisebb csésze - alakú edényke is. A különféle színű és alakú üveg gyöngyfűzők l. az (155.—163. ábrákat) a szombathegyi, ó-budai és egyéb honi római sirokból találtak.

A szekrényeken különféle nagyságú és alakú római házi edények állnak agyagból (164—167.) ábra.— A XVII. szekrényen: etruszi díszedény (öblöny)

158. ábra.

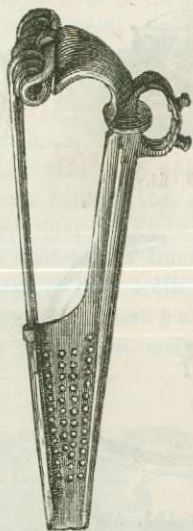
158. ábra. 159. ábra.

160. ábra. 161. ábra.

162. ábra. 163. ábra.

154. ábra.

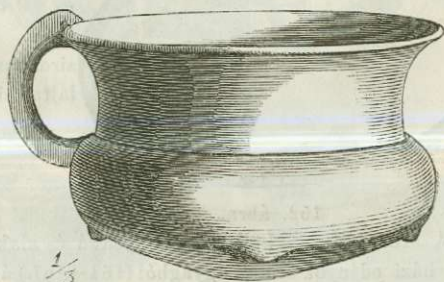
155. ábra.

156. ábra.

157. ábra.

164. ábra.

és két kisebb edény. A XVIII. szekrényen: Ritka szépségű két kanop edény, egiptomi iratu imával Bíró Prokesch-Osten Antal nagybecsű ajándoka.) Több kőből faragott egiptomi alakú irással s fölírat nélkül.

165. ábra

166. ábra.

Az ablak előtt álló bronz kerek, melyek Erdélyben találtattak Gróf Eszterházy Mihály, Lajos és László testvérek nagylelkű ajándoka. Ilyen bronzkereket alig bir még más két-három muzeum Európában (I. Sitzungsbericht der ph. hist. Classe der k. k. Akad. in Wien 1851).

IV. TEREM.

Fegyvertár.

I. fal. Ind harczbárdok, perzsa vetőtörök, török nyilak, nyilvesszők, puzdrák, vas sodronyíngék, sodronyfejtakarók, (sisakok) kesztyűk. Vörös alapra festett aranyrózsákkal ékes török bórpaizsok, kerek bórpaizs és lándzsa, a közel mult a b y s s i-

n i a i hadjárattól. Különféle színű kerek m e x i k ó i és békateknőből készült a m e r i k a i paizs, a r a b paizs, otromb (rhinocerus) bőrrel borítva, és i n d szárnyas paizs. Ezek alatt: ezüst, bársony, bőr hüvelyű keleti és szerb k a r d i k ó k (handzsár), török, kardok. — Török löfegyverek és cserkesz puská.

167. ábra.

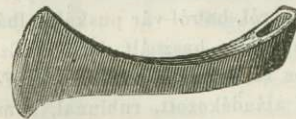
PEST VÁROS MAGYAR POLGÁRI ŐRHADA 1844.

II. fal. Ezüst sodronyong aranyozott csillagokkal, s befoglalt kövekkel ékesítve; alatta: arannyal dúsan himzett török nyereg, hozzátartozó s oldalain aranyozott kengyelvas és ezüst lószerszámrészekkel. Ezüst alapon arannyal himzett csótár. Aranyozott rézlemezekkel dúsan ékesített vörösbársony p e r z s a nyereg és öltöny. E két nyereg között keleti dobok és csonttal borított nyirfanyereg, dombormű a XV. századból. (Ezen ritka nyergot, melyhez hasonlót csak a modenai gyűjtemény bír, két társával le irva l. a M. d. kk. CC. 1865. I.) Alul: sodrony csataingek is sarkantyúk (XV—XVIII. század). Az ablak mellett: zablák, lópatkók, kengyelvasak.

III. fal. Aranyozott gombokkal ékes páncél és

sisak. (XVI. száz.) Thurzó György nádor (1609—1618.) aranyozott sisakja. Közepett: K e m é n y János erd. fejed. (1660—1662) viola színű bársony nyerge, hozzá tartozó türkiszekkel s aranyozott ezüst gombokkal dúsan ékesített lószerszám részekkel. Vörös bársony csótárok és áttört munkával ékes, aranyozott ezüst lemezzel borított vörös bőr lószerszám mindkettő XVI. század közepéről. — Apró kagylókkal ékesített fekete bőr lószerszám; alább: ezüst gyöngyház ékitvényű tarsolyok, legalul: vas sodrony csata-ingek, sarkantyúk. Az ablak mellett: zabolák, kengyelvasak, különféle időkből és többféle nemzettől.

IV. fal. T á r o g a t ó k; jobbról s balról bárdok, balták, fokosok, középett: arannyal himzett vörös posztó csótárra akasztott sisak és kerek paizs, melyen város előtt csatázó lovas vitézek ábrázoltatnak (dombormű XVI. század). Ez alatt arannyal himzett zöld bár-

168. ábra.

sony dobtakaró Pest megye czimerével. Az egész falat régi balták, franciskák, (168. 123. ábra) fokosok, csákányok sugár-szerűen borítják. Az alsó sorban látható fokosok között jelesebbek: ezüsttel kirakott vas fokos, állítólag B e t h. l e n Gábor erd. fejedel. (1613—1629). Bársonnyal borított nyelű vas fokos f. melynek botcsője fuvolát képez.

V. fal. Felül: filesontból készült keleti művezetű kürt, trombiták s két oldalt nyilpuskák, nyilvesszők. Ezek alatt: bárdokkal körülvett fapaizs, melynek festett vászon borítékán koronával fődött M. betű látható. Jobbról és balról: bárdok, dárda-bárdok, lándzsák és

jog jelvényül szolgált nagy kardok és sodrony csataingek.

VI. fal. Sisakok, pánczélok, puska lakatok, csont löportartók; gyöngyházzal kirakott rövid puskák, pisztolyok. Csonttal, gyöngyházzal, és zománcoz ágygyal ékes nagyobb puskák XVI. század elejétől, a legújabbkorig; melyek között jelesebbek: kerek szerszámú puska csontágygyal, és zománcoz: ágyu puska, mely ostromlott város s tusájának végén IK betűk és 1629. évszám látható. Közepett: aranyozott ezüst lemezekkel dúsan ékesített vörös bársony esőtár (XVI. száz. elejéről) és Pest megye czimerével ékes zöldbársony dobtakaró, közben filcsonttal borított nyirfa nyereg német fölirattal. A fal egyik végén vasöltözet alatt gulaszerűen felállított szélpuskák; a fal másik végén pedig sziate lovag vasöltözet s alatta tábori vasedény (XVI száz. vége).

VII. fal. Domborékitvényű ezüst lemezekből szerkezett diszmellvért és válltakarók. Alatta aranyozott francia sas ólomból. Jobbról, balról vár puskák, albáni puskák és vadkan vadászatkor használt dárdák. Ezek előtt: üveges szekrénybe zárva: Ö F e l s é g e I. F e r e n c z J ó z s e f által ajándékozott, rubinnal, s maragdall és gyönggyel dúsan ékesített disz buzogány; készítették: B ö h m és P o l i t z e r bécsi ékszerészek

VIII. fal. Felül sisakok, pánczélok, nemez süveg. Ezek alatt: kövekkel ékes egyenes és görbe kardok, hegyes török, vadászkések XVI. század elejétől a legújabb korig; melyek közt, többet, önkényleg a régi jegyzékek nyomán mindenféle hires embernek tulajdonítottak. Közepett: Arannyal dúsan himzett vörös bársony esőtár és újabb kori kék posztó esőtár közben: filcsonttal borított nyirfanyereg XV. századi dombornü.

Alul: egyenes vas kardok XIV—XVI. száz. (169. ábra.) A fal mindkét végén lovag vasöltözetek.

IX. fal. Felül: Magyarország czimerével ékes ujjabbkori esőtár vörös posztóból és ezüsttel ékes lószerszámrészek. Alább: bronz és vasfeji disz és csata buzogányok XV. századtól az újabb korig. Közepett: Mátyás király temetési ünnepélyére készült paizsoknak másolata; az eredetit a párisi tüzér-muzeumban őrzik. Körirata ez: „ALMA DEI GENITRIX MARIA INTERPELLA PRO REGE MATHIA“ E paizs körül: kövekkel ékesített, aranyozott ezüst diszbuzogányok. Legalul: egyenes kardok, hegyes török. (XVII—XVIII. száz.)

Nagyobb zászlók: II. Rákóczy György erd. fejed. (1649—1660.) temetési ünnepélyére készült vörös selyem zászló, a család czimerével, 1660. évszámmal és latin nyelven irt alkalmi költeménnyel. lásd Cim. pag. 76.

II. Vörös selyem zászló, melynek egyik oldalán az Apafi család czimere 1676. évszámmal; a másik oldalon pedig koronával fődött gúla előtt ágaskodó, jobb körmei közt borostyán ágat tartó kettős farkú oroszlán „PIETAS CONSTANS ET FIRMA CORONAT“ körirattal. Ezen zászlónak,

169. ábra.

mely SEMRINGER Mátyás nagy-szebeni király-bíró 1676-ik év máj. 1-én történt megerősítése alkalmával készült, aranyozott csucsat a m. n. muzeumnak ajándékozta Gr. Kornis Emil. (I. A. É. III. 80. l.)

III. Barius Péter tometése ünnepélyére készült zöld selyem zászló 1668. évszámmal és latin nyelven irt költeménnyel.

IV. Vörös és fehér csikos vászonzászló, melynek egyik oldalán: Cel. P. ac DD. F. R. de Felső Vadász; a másik oldalán: „IUSTAM CAUSAM DEUS NON DERELINQVET.“

V. Zöld selyem zászló, melynek egyik oldalán „CUMANIAE“ fölirattal a kunság czimere festve; a másik oldalán pedig: FRANCISCUS CORONATUS IN REGEM HUNGARIAE DIE 6 MENSIS IUNII 1792.

VI. Pest város polgári őrseregének fehér selyem zászlója Magyarország czimerével és felhőkön ülő Mária előtt térdelő sz. István király festett alakjával.

Kisebb zászlók: 1. Szinehagyott selyem zászló, egyik oldalán: COM. IOAN. A KEMÉNY. fölirattal és Erdély czimerével, melyet angyaloktól tartott szalag övedzi: DONA NOBIS PACEM fölirattal 1661 évszámmal; a másik oldalán: COM. S. P. A MONTECUCULI fölirattal s a két fejű sas mellén, paizsban: L. (Leopoldus) betű.

2. Zöld selyem lovag zászló, az egyik oldalon 1655 évszám czimerrel, a másikon „DEVS PROVIDEBIT IN SILENTIO ET SPE“ fölirattal.

3. Kék selyem lovag zászló, egyik oldalán nyilt szárnyú sas, mellén ausztriai czimer paizs; a másikon: „VIX HERCVLES“ fölirat olvasható.

4. Kevéssé elrongyolt selyem zászló, egyik oldalán:

kardot tartó ülő oroszlán, „ANIMVS CVM ROBORE MIXTVS“ fölirattal; a másikon kétfejű sas, mellén Magyarország czimerével és C. VI. (Carolus VI.) betikkel.

5. Elrongyolt selyem zászló, egyik oldalán himzett tájkép fölött: „PROTEGENT ET DESTRVENT“ mondattal; a másik oldalon kétfejű sas mellén Magyarország czimerpaizsával.

6. Arannyal és ezüsttel himzett zászló, egyik oldalán érseki kalappal fődött czimer; a másikon kétfejű sas Magyarország czimerpaizsával mellén.

7. Kék selyem zászló, egyik oldalán sz. László; a másikon sz. Adalbert festett alakjával.

8. Vörös selyem zászló sz. István térdelő alakjával festve.

9. Arannyal himzett kék selyem lovag zászló, melynek egyik oldalán: „VEXILLVM REGIMINIS HV SARORVM COTTVS STRIGONIENSIS“ fölirattal; a másikon: koronás fejű Mária jobbában jogar, balján kisdede, PRO RELIGIONE REGE AC LEGE körirattal.

10. Zöld selyem zászló, egyik oldalán Magyarország és Pestmegye czimere; a másikon: félhold homorában álló s imádkozó Mária „VICTOR HAC DVCE REDIBIS“ fölirattal.

11. Sárga selyem zászló, egyik oldalán: COMITVS SZALADIENSIS fölirattal a megye czimere; a másikon koronás és fény körös fejű Mária jobbán kisdede s alatta: magyar és ausztriai czimerpaizs.

12. Fehér selyem zászló szélein vörös, fekete és sárga csucszegéllyel; az egyik oldalán: „Gold und Silberarbeiter“ (?) fölirat, a másikon: „FÜR KAISER VND VATERLAND“ fölirat, 1797 évszámmal.

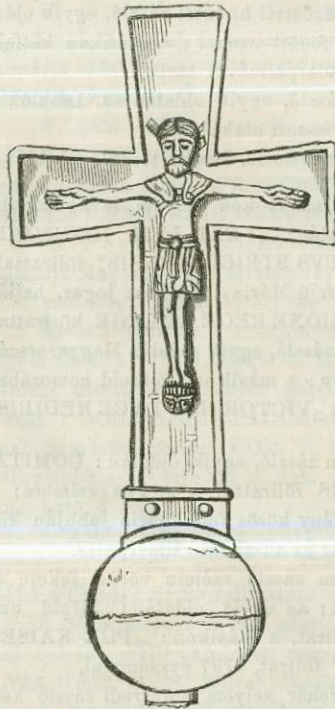
13. Elrongyolt fehér selyem sorozredi zászló kétfejű sassal és 1721 évszámmal.

A fegyvertárban ideiglenes korlátul használtatnak: régi bronz- és vaságyuk, vár puskacsővek, vas- és kő golyókkal körül vett újabb kori (1849.) mozsár furó.

V. TEREM.

É k s z e r e k.

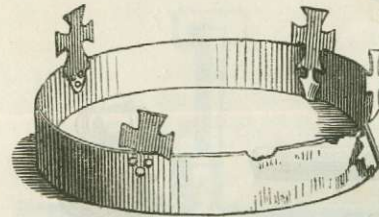
I. szekrény. Keresztek (lásd a boríték hátlapját és 170. ábrát) és ezeket talapzatai a XIII.—XVI. száza-

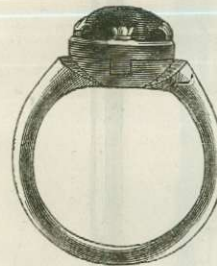
170. ábra.

dig; kézmosási korsók (aquamánilék) többnyire állatok alakjában. A ló e m b e r f é l e m a g a nemében egyedüli; találták Kas-sa vidékén vasuti munkálatok alkalmával. (M. d. k. k. C. C. 1867 83. l.) Nagyon jeles mű a női főt ábrázoló korsó (u. o. 92. l.) valamint a XIII. századbeli tál (A. Ért. I. 21. l.) és az elefánt-csontból készült szekrények.

A t á r l ó b a n vannak a Nyit-ra-Iv á n k á n talált Constanti-

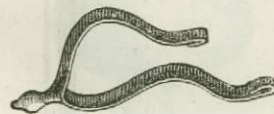
171. ábra.

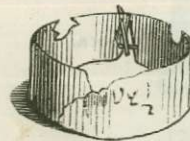
172. ábra.

173. ábra.

179. ábra.

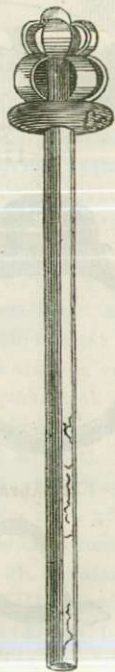
177. ábra.

nos Monomachos † 1028) koronájának páratlan lemezei (l. A. K. II. 67. l. és M. d. k. k. C. C. 1867. 85.) Honi művészetünk maradványai III. B é l a magyar király és neje Anna vagy Á g n e s temetési jelvényei, ugymint a k o r o n á k (71. ábra. a g y ü r ü k 172.) 173. ábra; a királynak kövébe ez van vésvé: A b d u l l a h b e n M o h a m m e d; a k a r d (174. ábra); a j o g a r (175. ábra) a s a r k a n t y u k (176.) ábra, a k a-

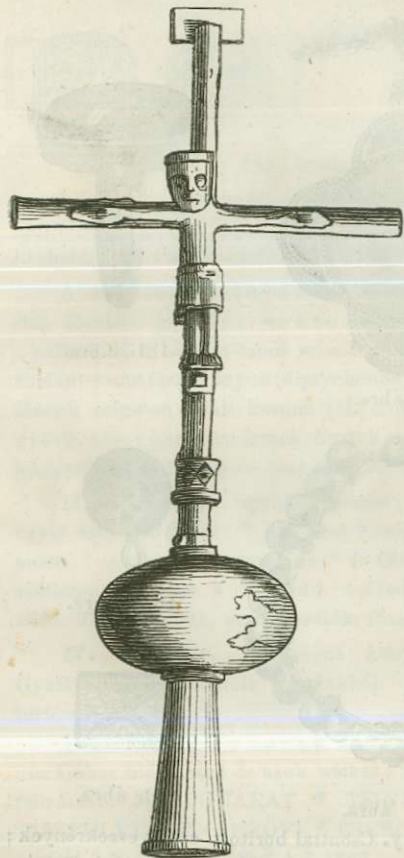
r é k 177. ábra mellédisz (178. ábr.) és a keresztes v á n d o r b o t (179. ábra) (l. Magyar és Erdélyország képekben. 1853-dik folyam 43 és kk. II., és Henszlmann Imre (Székes-Fehérvári ásatások eredménye 205.

174. ábra.

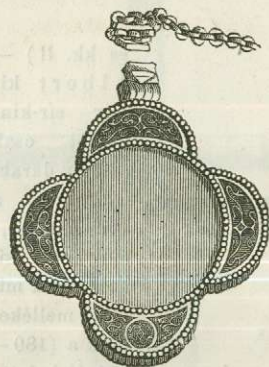

175. ábra.

179. ábra.

és kk. II) —
 Albert ki-
 rály sír-kin-
 cséből csak
 néhány darab-
 ka jutott a
 muzeumba,
 melyeket csi-
 nososságuk mi-
 átt melléke-
 lünk a (180—
 184.áb.)alatt:
 (l.Henszlmann
 munkáját 244.
 l.) Ugyanezen
 tárlóban van-
 nak még fil-
 csont (elefánt-
 csont) farag-
 ványok, a fe-
 hérvári első
 basilikának
 rakmű (mo-
 saik) darabjai,
 régi keresz-
 tek.

178. ábra.

181. ábra.

180. ábra.

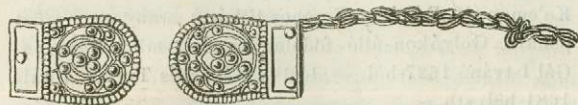
II. szekrény. Csonttal borított ereklyeszekrények; mellszobor aranyozott bronzból, melyet mivel Tren-
csén városa ajándékozta a n. múzeumnak, Csák
Máté szobrának tarták (Cím. 49. — A. K. III. 105. l.)

182. ábra.

183. ábra.

184. ábra.

mint ilyen csakugyan át is ment a magyar irodalom-
ban előforduló Csák arczképekre. — Diszes Mária a
kisdeddél; kiver munkája ezüst tálak, csészék, stb.

A szekrény tárlójában: Góth korszaki gyü-
riük. Egyházi palást-csatok szentek alakjaival s
a nélkül. Kis, elefánt-csont színezett oltárkák (ritkák).
Elefánt-csont faragványok (diptychonok). Csont és fafésűk.
Margit szigeten talált korona (M. d. CC. 1867. 99. l.)
gyűrű, arany byzancei érmek. Csatok, gombok, boglárók,
könyvtáblák szögletei és csucsei, stb.

III. szekrény. Egyházi készlet; u. m. Kelyhek,
egyik ezen felirással: * hic * est * calix * novi * testa-
menti * in * meo * sanguine * l. Cím. 20. l. — Egy
viaticum-szelence a XIII-dik századból. M. d. CC.
1867. 97. ampolnák, monstrantiák, füstölők.

IV. szekrény. Imádságos könyvek. Oltárkák.
Gyertyatartók különféle korszakból. — Izraelita szer-
tartású készlet.

V. szekrény. Poharak az akatholikusok urva-
csorájához fődelekkel és azok nélkül; köztük egy ezen
felirással: EZ POHAROK * TSINALTATIA * IN
TISZTELETERE GIERÓFI * GIERGYNE * ASSZO-
NYOM * N * K * E * K * A * 1867.

VI. szekrény. Aranyozott ezüst poharak.
Órák, állítólag, Miksa és Rudolf császároktól. Csengetyük.

VII. szekrény. Ezüst ivó poharak; köztük M i k e s Ko'emen (H. Rákóczy Ferencz titkára) aranyozott ezüst pohara. Golyókon álló födeles kupák; mint Baranyai Gál Istváné 1627-ből. — Jósika Gábor és Torma Antalé 1681-ből. stb.

VIII. Szekrény. P o h a r a k, kanesók, korsók; köztük Zazvaroson Fódor Andrásé 1604-ből; Apor István és Farkas Susanna neveivel díszített 1704-ből.

IX. Szekrény. P o h a r a k állatok alakjában; péld: medve, teve, szarvas, kos, madár-férfi és női alakok. — Hegyi jegeczből készített ivószerek. C o e s-dióhéj-ből ezüst kelyhek, poharak, köztük nevezetes az melyen ezt olvassuk: S Z I K S Z A I S Z A B Ó P É T E R N É 1601.

X. Szekrény. Ivóeszközök elefántcsontból. Strucztojásból és tengeri esigából ezüst edények.

XI. és XII. Szekrény. N e m e s fémi, többnyire kivert munkájú gyümölcs- és kenyértálak; tányérok, csészék, cukor- és sótartók.

XIII. Szekrény. Spinette varró párna alakban 1617 évszámmal. Ostábla és alakjai porcellánból. Elefánt és másnemű csontfaragványok.

A tárlójában: különféle gyűrűk. Majolikák. Miniatűrök: 1. Leopold arcképe Viasz domborarczképek, állítólag Báthory Zsigmond és Christierna arcképei. Tányérok. Borostyánkő edények.

XIV. Szekrény. Egyházi és mythologiai elefántcsont faragványok.

A tárlóban: nemes fémből készített asztali eszközök.

XV. és XVI. Szekrény: Renaissance díszítványok. Házi eszközök: mozsarak, szekrények, tálak, egyházi és házi szükségre, kések, villák, csengetyűk.

A. Tárló. 1. oszt. Gyönyörű, többnyire olasz és német munkájú díszítványok; drága kövekkel, gyöngökkel és zománczczal ékesítve u. m. csokrok, karpereczek, csatok, kereszttek, agraffok, lovagolvasó mint nyakláncz. B a k a c s Tamás eszterg. érsek (1497—1521) keresztje. Z á p o l y a Izabella magy. királyné gyöngyös övlánca, opál melldisze. — **2. oszt.** Fülbevalók, kereszttek, lánczok, karpereczek, koronkák. — **3. oszt.** Férfi öltönydisz: forgótartók, mentekötők, övek, kaposboglárok. **4. oszt.** Női disz. Lánczoskák, fűzőlemezek, karpereczek. Losonczy sír-lelet. Ezüst fülbevalók és dalmaciai ezüst ékszerek, esőrgő pléhekkal és érmekkel.

B. Tárló. 1. oszt. E r d é l y i z o m á n c z c z a l ékesített ezüst övek, csatok. **2. oszt.** Szerb művészet: Oltárkák, kereszttek, lánczok, övek, karpereczek, fülbevalók, kapesok, csészék. **3. oszt.** Övek, karpereczek, lánczok; többnyire külföldi, főleg olasz munka. **4. oszt.** Gyűrűk — H. R á k ó c z y György erd. fejed. neje: B á t h o r y Zsófiának fejdíse. Hajtűk. Ezüst olló. Csesebecék. Ujabb tárgyak: S c h o d e l n é Normarsarlója. — A lánczhid alapletételekre használt ezüst vakoló-k a n á l. — A budai honvéd zászlóalj zászlószentelési ünnepélyén Ő Felsége E r z s é b e t királyné által használt k a l a p á c s stb.

VI. TEREM.

Régi butorok, órák, képek stb.

I. Órák, öntvények. Homok és művezetes órák, bronzöntvények.

II. szekrények. Teknőcshójjal, florencai romkövekkel kirakott és ságaráz ékítvénnyel díszesítették

III. képek. Szalma s gyöngyházzal kirakott régi képek, gobelin, vászonra, fára festett képek.

IV. Gyűrűk és Pecsétnyomók: I. szekr. 1. oszt. aranyba, ezüstbe vagy a befoglalt kőbe vésett fölirotokkal, családi czimerekkel ékes gyűrűk l. Arch. Ért. Ányos alatt: kőbe, ezüstbe, aczélba, ólomba rézbe vésett pecsétnyomók, arany bul-lák, Esztergom várost régi pecéjé l. A. K. VII. 188. **II. Giza király kő pecsétnyomója I. szekr. 2. oszt.** Ezüst és réz gyűrűk alatt: ezüstbe, aczélba és rézbe vésett hatósági, testületi pecsétnyomók, valamint az 1838/10-ik Miniszteriumnak és honvéde zredeknek zászlóaljakkal s egyéb katonai hatóságok pecsétnyomói. **II. szekr. 1. oszt.** Egyházi személyek, hatóságok és szerzetek pecsétnyomói ezüstbe, aczélba vagy rézbe vésvé. **II. szekr. 2. oszt.** Külföldi testületek, személyek, ezüstbe, aczélba vagy rézbe vésett pecsétjei alatt: bélyegkek.

V. czimerek. E terem horvát és szerb zászlókkal van körülkerítve s a falakon nemzetiségi czimerek és Tököly István nejének Gyulafi Máriának ólom sir-lapja a családi czimerek közé foglalva. Az ablak előtt, oszlop állványon: József nádor hegyi jegeczbe vésett mellképe, zománczos ezüst keretben.

VII. TEREM.

Vegyések.

I. szekr. cseréptárgyak, padolattéglák. Magyar é külföldi cseréptárgyak u. m. Öblönyök, korsók, kupák, tálak, tányérok, tálczák. 1609-től az ujabbkorig; köztük: Erdödy és Széchenyi családok

névjegyeivel és czimereivel ékes régi tálak. Domborműves padolattéglák. XIII—XV. század; ezekről l. A. m. orvokok és természetvizsgálók pesti IX-dik Magyar-gyűlésének munkálatit. 1861. 351. l.

Külön szekrényen, üveg alatt: I. Napoleon álló szobra — ezüst filigrán mű — Libay Sámu volt beszterezébányai ezüstműves hét évi fáradozásának gyű-mölese.

II. szekr. Keleti cseréptárgyak. Vörö és fehér színű keleti cserépedények, régi kályha részek, téglák.

III. szekr. Üvegtárgyak. Üveg kelyhek, poharak, palacsok. Üvegre festett család-czimerek, képek.

IV. szekr. Chínai porcellánok. Aranyozott rézbe foglalt kínai porcellán két íróeszköz diszitményuel. Fischer Mór veszprém megyei herendi gyárában készült páratlan nagy porcellán tál.

V. szekr. Török fémedények. Török edények rézből, cínből.

VI. szekrény. Vaslakatok, kulesok, képek. Vas lakatok, egy 1497. évszámmal, kulesok. Vas kép, A szekrény mellett: Vas kép (kemence oldal) és színezett ólom kép. Harang (XV. száz.)

VII. szekrény. Réz edények czimerek, képek. Réz, cín edények, gyertyatartók, czimerek, képek. XVII. századtól ujabbkorig.

VIII. szekrény. Festett képek. Jézus életéből — pókhálóra festett képek, gyöngyházba vésett és feketére edzett keleti fölirotos ábrák. Festett és domborműves képek.

IX. szekrény. Fafaragványok, képek. Fafaragványok (XVII. századtól a legujabb korig. Keretbe foglalt

réz domborművek. Befalazva talált csontváz állkapczája két lakattal.

X. szekrény. Himzett képek: Kagyilókból és gyaluszilánkból szerkezett képek.

A szekrény mellett: 1 aranyozott és festvényekkel ékes bárfa; hajdan Maria Antoniette királyné tulajdona.

Mátraverébélyi legrégiebb magyar fölrattos harang 1605. évszámmal.

XI. és XII. szekrény. Kére festett és körakmú képek.

XIII. szekrény. Kisebb szobrok, mellszobrok kőből, kőbe faragott domborművek.

A szekrény mellett: 1 rézmozsár következő fölrattal: „MAGNIFICO DOMINO ANDREE BATORI DE SOMLIO CARDINALI ET PATRI ECCLESIE ROMAE ANNO 1593 — 2. Táveső. Bem tábornok tulajdona volt. — 3. Zingora: „COMES STEPHANUS THÖKÖLI de Késmark“ fölrattal.

XIV. szekrény. 1. oszt. chinai és japani tárgyak. — 2. oszt. Ind tárgyak kőből, fából, rézből. Ékszerak és talkonra festett képek.

I. Aranyozott diszasztal, melynek lapja különféle színű márvány koczkákból van szerkezve. Az asztalon aranyozott réz talapzaton lépdelő oroszán bronzszobor.

II. Asztal; melynek lapjába Franciaország térképe van vésve 1701. évszámmal. Az asztalon üveges tárlóban Nelson botja.

III. Asztal, melynek lapjába Olaszország térképe vésve. Az asztalon: üveges tárlóban: órák és szelenczék XV. századtól a legujabb korig. Rendjelek.

A szekrényeken: dombor mell képek márványból

fakeretbe foglalt ólom dombor-kép, szobrok, öblönyök porcellánból, Mózes öt könyve. (parány irás). — Tollrajzok.

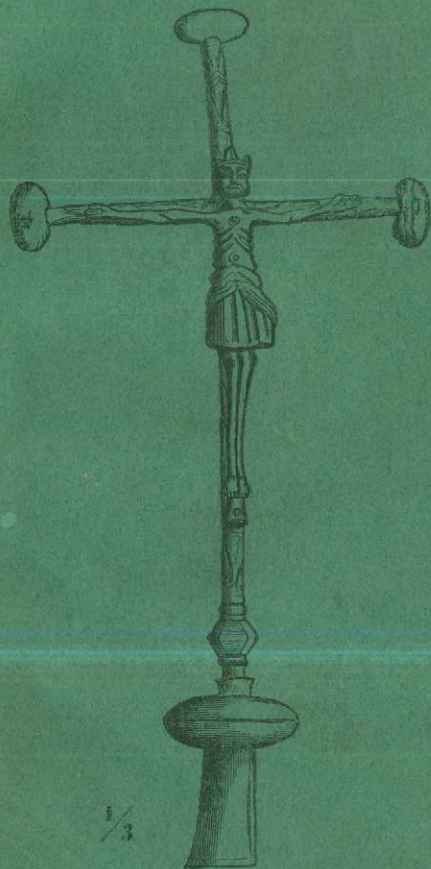
A terem falait, a pesti gránátos nemzetőri vörös, fehérzöldszinű s aranycsipkés szélű- és a pesti lovas nemzetőrök arannyal dúsan himzett fehér selyem zászlója: továbbá az 1848/49. évi honvéd zászlóaljak zászlói és zászlószalagok ékesítik.

A terem közepén 1848. évben, magyar hölgyek költségén készült Kisfaludy Sándor emléke.

VIII. TEREM.

E terem és a folyósó egy része jövőre antik gipsz-öntvényekre lévén szánva; a jelenleg benne álló szobrászművek részint a képesarnokba fölvetnek, részint pedig: jelesen a számos kőkoporsó, sírkő, fogadmányi oltár, érdekes mértföldmutató és felírástos téglakövek — római, valamint becses középkori síremlékekből álló hazai — gyűjteményünk díszítésére rendeltetvék. Ezen osztály azonban, mely ez idő szerént az épület díszhomlokzata felül a fölépéső alatt foglalt helyet, a nagy közönség számára jelenleg még meg nem nyitható.

BALLAGI
ALADÁR
GYŰJTEMÉNYÉSŐL

1/3

Aigner Lajos

könyvkereskedésében Pesten, Váci-útcza 18. szám,

(Nemzeti szálloda),

valamint minden hiteles könyvárusnál kaphatók

a következő

ARCHAEOLOGIAI MŰVEK:

Archaeologiai Értesítő. Szerkeszti Dr. Rómer Flóris, számos fametszvényvel, 1. és 2. köt. 6 frt., a harmadikból már 10 sz. jött ki; egy-egy kötetre, azaz 24 ívre 3 frittal lehet előfizetni.

Archaeologiai közlemények. Szerkeszti Dr. Rómer Flóris. I—VII. köt. Számos ábrával. 27 frt helyett 18 frt.

A Bakony. természetrajzi és régészeti vázlat Dr. Rómer Flóristól. Ára 1 frt.

Győri történelmi és régészeti füzetek, Ráth Károly és Dr. Rómer Flóristól II—IV. kötet. Ábrákkal. Ára 12 frt.

Műrégészeti Kalauz. Dr. Rómer és Henszlmanntól. I. és II. kötet. 400 fametszettel. Ára 2 frt 50 kr.

Székesfehérvári ásatások eredménye. Dr. Henszlmann Imrétől. Számos ábrával, leszállítva 4 frt.

Magyarországi régészeti emlékek. A pécsi székes-egyház, írja Dr. Henszlmann Imre. I. kötet két részben. Ára 7 frt.

A székelyföld leírása. B. Orbán Balázstól. I. II. III.; fametszetekkel. Ára 11 frt.